

3. POTICANJE RAZOTKRIVANJA I ODGOVOR ŠKOLE NA (ELEKTRONIČKO) SEKSUALNO I RODNO UVJETOVANO NASILJE

3.1 Osiguravanje savjetovanja i podrške

3.1.1. Rad na povjerenju između nastavnica/ka i učenica/ka

Zašto je važno da postoji povjerenje između nastavnika/ca i učenika/ca?

Često se ističe da je **odnos** nastavnika/ca i učenika/ca od iznimne važnosti jer definira sve ostale odnose u školi. Nastavnička uloga nije samo provoditi učenike/ce kroz proces učenja već i pokazati uzorito ponašanje i biti **podrška** u razvoju osobnosti učenika/ca. Stoga, osigura li se odgovarajuća podrška nastavnicima/ama i drugim zaposlenicima/ama u školi, to bi moglo imati značajne pozitivne učinke na razvoj učenika/ca, posebice ako su bili izloženi negativnim okolnostima i iskustvima. Međutim, istovremeno se ističe i da je škola često i **mjesto nesporazuma** među trima glavnim dionicima – učenicima, nastavnicima i roditeljima. Učenici/e svoje nastavnike/ce najčešće kritiziraju zbog *manjka zainteresiranosti za djecu i nedovoljnog ljudskog kontakta* između nastavnika/ca i učenika/ca (Polovina, 2014; Zotović-Kostić, Beara, 2016).

Zašto je povjerenje važno kada su učenici/e izloženi nasilju?

Nastavnici/ce, kao i ostali stručni suradnici/e u obrazovnim ustanovama, mogu odigrati ključnu ulogu u podizanju svijesti učenika/ca o spolnoj i rodnoj ravnopravnosti te neprihvatljivosti rodno uvjetovanog nasilja, uključujući (digitalno) seksualno i rodno uvjetovano nasilje u intimnim partnerskim vezama mladih. U tom je kontekstu *nužnost* da sami **nemaju** stavove koji upućuju na postojanje predrasuda i diskriminacije ili kojima se opravdava rodno uvjetovano nasilje. Bez povjerenja u nastavnike/ce i stručnu službu u školama učenice/ci neće htjeti potražiti njihovu pomoć, povjeriti im se ili prijaviti nasilje.

▶ **Važno:** Povjerenje je nužno jer se njime stvara ozračje sigurnosti i pouzdanosti, osjećamo da nam je osoba od povjerenja dostupna i spremna pomoći i, ako treba, zaštititi nas.

Kako se razvija povjerenje među nastavnicima/ama i učenicima/ama?

Kako bi škola bila **sigurno i poticajno mjesto** za razvoj djece i mladih, potrebno je stvoriti okruženje u kojem će se učenice/i osjećati dovoljno sigurno za *otvoren i iskren razgovor* o različitim problemima i različitim aspektima sigurnosti i *odgovornosti* za svoje ponašanje. Za to ih je potrebno ohrabrivati na *sudjelovanje* tako da daju svoje prijedloge i smišljaju različite aktivnosti, dok nastavnici/ce i stručna služba u školi, kao i školska uprava, moraju biti spremni *poslušati i ispoštovati* prijedloge učenika/ca, te ih *integrirati* u kurikulume i aktivnosti.

Za adolescente je posebno važno da nastavnici/ce svojim nediskriminirajućim i nenasilnim ponašanjem postave **pozitivan primjer**. Nastavnice/ci moraju, u načinu na koji govore i postupaju, jasno pokazati da poštuju raznolikost, promiču ravnopravnost i pravednost u školi kako bi učenici/ce imali/e osjećaj da ih se poštuje i da mogu stvoriti osjećaj pripadnosti i uklapanja u školskom kontekstu. Nastavnici/ce mogu izgraditi odnos povjerenja s učenicima/cama tako da pokazuju *interes* za njih i daju im do znanja da su im spremni pružiti podršku i pomoći (Vranješević et al., 2020).

Kojim se nastavnicima/ama učenici/e povjeravaju?

U svakoj školi postoje nastavnici/e kojima se učenici/ce (roditelji, kolege/ice) najčešće povjeravaju. Takve često nazivamo „osobama od povjerenja“. Opisujemo ih kao osobe koje:

- umiju *slušati* (čuti i prepoznati neverbalne znakove osobe s kojom razgovaraju) – *Čujem tvoj problem,*
- trude se *razumjeti* što im druga osoba pokušava reći ili kako se osjeća – *Razumijem kako se osjećaš,*
- jasno *pokazuju* da su spremne pomoći u pronalasku rješenja problema – *Pomoći ću ti razmisliti o problemu, pokušat ćemo pronaći rješenje.*

Ta vještina zove se **aktivno slušanje**. Osobe koje aktivno slušaju druge mogu pronaći vremena i prostora za druge s kojima razgovaraju, mogu im posvetiti pažnju bez ometanja, paze na njihovu privatnost, pokazuju da su iskreni i da im je stalo do njih (Vranješević et al. 2020.).

Korisni savjeti za razvijanje povjerenja

- *Afirmirati pozitivne vrijednosti i odnose kao i poštivanje zajedničkih i jasnih pravila.*
- *Poticati učenike/ce na učenje i razvijanje novih znanja, izražavanje misli i osjećaja, prepoznavanje vlastitih potreba, ali i problema, razvijanje pozitivnih ciljeva i ponašanja.*
- *Stvarati nove prilike učenicima/cima za učenje i vježbanje pozitivnih ponašanja i usmjerenosti prema rješavanju problema.*
- *Poticati učenice/ke da razvijaju osjećaj samopoštovanja.*
- *Imati strpljenja i suosjećanja, to pokazati i biti spreman/na pomoći učenicima/cama u suočavanju s problemima i rješavanju istih.*
- *Spriječiti sve oblike nasilja! Reagirati – zaustaviti, prijaviti i zatražiti još informacija – svaki put kada se nasilje dogodi, kada znate ili sumnjate da se nasilje događa!*
- *Osigurati potporu odraslih i vršnjaka učenicima/cama koji su iskusili nasilje, uključujući i usluge stručnog savjetovanja.*

3.1.2. Prepoznavanje znakova viktimizacije izazvane (elektroničkim) seksualnim i rodno uvjetovanim nasiljem u školskom kontekstu

Informiranost o nasilju kojima su izložene učenice ili učenici i/ili sumnja na isto

Kako se može saznati i/ili posumnjati da je određena učenica ili učenik izložen/a nasilju, posebno (elektroničkom) seksualnom i rodno uvjetovanom nasilju (u intimnoj partnerskoj vezi)?

- **Izravno ste svjedočili nasilnim ispadima ili izjavama**

Čin nasilja najjednostavnije je primijetiti, naravno, kada se čin **odvija** pred vama i kada ih je moguće **vidjeti** u školskom okruženju (tijekom odmora, u razredu, za vrijeme izvannastavnih aktivnosti itd.). No nastavnicima/cama i zaposlenicima u školi nije uvijek lako **prepoznati** određena ponašanja i izjave kao znakove nasilja (češće kada je riječ o psihičkom nasilju). Nastavnici/ce znaju smatrati da se **ne radi** o „ozbiljnom” problemu koji zahtijeva djelovanje (da je to „sitnica”). Dio nastavnika/ca, a katkad čak i članovi stručne službe (pedagozi, psiholozi), smatrat će da je to stvar „privatnog” odnosa u koji se **ne treba miješati**. To je često slučaj kod nasilja koje se javlja u intimnim partnerskim vezama (mladih).

Važno: Nasilje se **ne može smatrati** „privatnom stvari”. Nasilje je dopustivo; riječ je o zločinu koji je potrebno zaustaviti i čije ponavljanje treba spriječiti. Potrebno je i pružiti pomoć i dati podršku osobi koja je nasilje iskusila. Svi zaposlenici u školi imaju **obvezu** prepoznati i primjereno reagirati u slučaju nasilja kojem su učenici/ce u školi izloženi ili koje sami vrše.

- **Povjerile su vam se učenice ili učenici koji su iskusili nasilje**

Nastavnici/ce se, uz ostale službe u školi, nalaze u jedinstvenom položaju kao potencijalne „osobe od povjerenja” kojima se učenici/ce mogu obratiti u slučaju problema i kod kojih mogu zatražiti podršku, informacije ili konkretnu pomoć. **Nužni** je **preduvjet** za to da učenici/ce imaju **povjerenja** u svoje nastavnike/ce. Povjerenje mora postojati kako bi u nastavniku/ci mogli pronaći zainteresiranu, pouzdanu i kompetentnu osobu koja ih je spremna poslušati bez predrasuda, vjerovati njihovom iskustvu nasilja istovremeno paziti na sigurnost i povjerljivost dobivenih informacija. Važno je da poštuju granice učenica i učenika koji su iskusili nasilje i da su spremni pružiti podršku i pomoći u rješavanju problema.

- **Vršnjaci i roditelji obavijestili su vas o nasilju kojima su učenici/ce izloženi/e**

Vršnjaci su **glavni izvor** informacija i podrške među mladima, zbog čega je izuzetno važno osvijestiti ih i podučiti o različitim oblicima nasilja, kao i pozitivnim vjerovanjima i stavovima, te im pomoći kako bi bili spremniji pomoći žrtvi umjesto da budu pasivni promatrači. Potiče ih se da nasilje osuđuju, a ne da ga poriču, umanjuju, normaliziraju ili opravdavaju i potiču. Iz tog je razloga važno da se mlade obrazuje i da im se daju točni podaci o opasnostima nasilja, načinima prepoznavanja nasilja, vještinama potrebnima za reagiranje i dostupnim uslugama (stručne) pomoći. I roditelji mogu poslužiti kao **izvor informacija** o tome da su njihova djeca izložena određenom obliku nasilja. Kada postoji dobra suradnja između roditelja i škole i roditelji vjeruju da je nastavnicima/cama stalo do njihove djece, ostvaruje se snažno povjerenje među roditeljima, nastavnicima, stručnim službama u školi i školskom upravom. Roditelji su tada otvoreniji razgovarati o problemima svoje djece, tražiti informacije i podršku potrebnu za njihovo rješavanje.

• Prepoznali ste znakove nasilja

Nasilje se ne događa uvijek u školi ili na način na koji ga je lako zamijetiti i prepoznati. Ipak postoje određene **promjene** u ponašanju učenika/ca u različitim aspektima njihovih aktivnosti, a koje mogu izazvati sumnju na znakove viktimizacije uslijed nasilja, uključujući (elektroničko) seksualno i rodno uvjetovano nasilje u intimnim partnerskim vezama.

Znakovi viktimizacije učenika/ca kao žrtava različitih vrsta nasilja

Ne postoje određeni izravni (sigurni) znakovi u ponašanju, emocijama, društvenim odnosima i postignućima koji jasno (i nedvosmisleno) ukazuju na to da je učenik/ca izložen/a određenom obliku nasilja. No, ako dođe do **bilo kakvih promjena** u ponašanju, izražavanju emocija, društvenim odnosima, školskim aktivnostima ili uspjehu, to bi mogao biti **znak upozorenja** da se učenik/ca **suočava s određenim problemom**. Određeni znakovi koji upućuju na to da je učenik/ca žrtva nasilja, a koje nastavnici/ce ili stručne službe mogu **prepoznati**, obrađeni su u okviru relevantne literature (GEAR/EAVN, 2015; EWL, 2017; Ramljak, 2018). Oni mogu biti, primjerice:

- **promjene u ponašanju**: što uključuje širok raspon reakcija poput gubitka interesa za aktivnosti koje su im ranije bile važne ili potpunog prekida bavljenja istima; napetost, zbunjenost, „tajanstvenost“, izbjegavanje kontakta očima, psihofizičke teškoće (npr. glavobolje, bol u trbuhu, nesanica, umor, gubitak apetita), ozljede (modrice, ožiljci);
- **promjene raspoloženja i načina izražavanja osjećaja**: također uključuje širok raspon reakcija, od gubitka vedrog raspoloženja do potištenosti, napetost, povučенost, apatiju, strah, oprez, osjećaj krivnje i srama, podvojene osjećaje, bespomoćnost, nepovjerenje, tjeskobu, depresiju, suicidalne misli, razdražljivost i ispade emocionalnih reakcija (iznenadni, neprikladni ispadi bijesa i plača);
- **promjene u društvenim odnosima**, gubitak interesa za socijalizaciju s vršnjacima, povećavanje distance od drugih, izbjegavanje zajedničkih školskih aktivnosti, povučенost i distanciranje od bliskih prijatelja, pa i potpuni prekid odnosa s prijateljima i (samonamećnuta) izolacija od drugih;
- **promjene u školskim interesima i uspjehu**, gubitak interesa za školske aktivnosti i napušćanje istih, prestanak sudjelovanja u školskim aktivnostima, propušćanje nastave, otežano koncentriranje, poteškoće ućenja, pogoršane ocjene u školi (ćak bi moglo doći i do podizanja ocjena zbog dodatno uloženog napora, pogotovo kada nasilje doživljavaju izvan škole, najćešće unutar obitelji);
- **promjene u korišćenju računala i mobitela**, poput smanjenog korišćenja ili potpunog prestanka korišćenja, do povećane upotrebe (opsesivno praćenje sadržaja i poruka, zatvaranje stranica/razgovora kada se netko približava), izbjegavanje odgovora na pitanje koliko vremena provode na uređajima, s kime komuniciraju, što prate na internetu; brisanje računala i otvaranje (potpuno) novih;
- **ljubomorno i posesivno ponašanje partnera/ice**, zbog ćega se stvara dojam da se nikada ne odvajaju od njih, da im pokušavaju kontrolirati (sve) odnose, njihovo kretanje i ponašanje; neprestano im se javljaju i traže da im govore sve o svojim aktivnostima, kontaktima i kretanjima (slanje „dokaza“ s kime su i što rade); ne dozvoljavaju da donose odluke bez njihovog pristanka (jedna osoba odlučuje u ime druge), mijenjanje odluka u slučaju neslaganja s partnerom/icom (pogledajte 4...);
- **nisko samopouzdanje**, a koje se razlikuje od razine samopouzdanja iz ranijeg razdoblja; nisko samopoštovanje, emocionalna i/ili ekonomska ovisnost o partneru/ici, ucjenjivanje, prisiljavanje na radnje na koje prije ne bi pristajali.

Važno: Ako je prisutno samo jedno ponašanje od navedenih, to ne ukazuje nužno na prisutnost zlostavljanja u intimnoj partnerskoj vezi. No ako je zamijećen veći broj znakova, potrebno je provjeriti što se događa. Katkad je prisutnost jednoga znaka (siguran) pokazatelj da postoji visoki rizik, odnosno mogućnost da odnos eskalira u nasilje (takav je znak, primjerice, **ljubomora** u intimnoj partnerskoj vezi).

Ne reagiraju svi na isti način u slučaju nasilja i zlostavljanja u intimnim partnerskim vezama i ne reagiraju svi s istim intenzitetom, a određene promjene u ponašanju žrtve nisu nužno negativne.

Stoga nije moguće odrediti tipične znakove i tipične žrtve nasilja.

Digitalno nasilje ima slične posljedice kao zlostavljanje ili uhođenje van mreže, u stvarnom životu, te može predstavljati ozbiljnu opasnost zbog brzog i nekontroliranog širenja osobnih podataka, manjka zaštite i mogućnosti prikazivanja nasilja u stvarnom vremenu.

Kako provjeriti sigurnost i dobrobit učenika/ca

Kada nastavnici/ce ili stručne službe u školi sumnjaju na to da su određeni učenici/ce izloženi/e nasilju, kada su obaviješteni o tome ili to sami zamijete, svoju brigu za sigurnost, zaštitu i dobrobit izloženih učenika/ca **moгу iskazati i provjeriti** na razne načine:

- **izravno** – tako da pitaju ili razgovaraju s učenikom/com koji/a pokazuje promjene u ponašanju i reakcijama (uvijek nasamo, u sigurnom okruženju);
- **neizravno** – tako da razgovaraju s njihovim prijateljima u školi ili roditeljima (u povjerenju, u sigurnom okruženju);
- **neizravno** – u okviru različitih aktivnosti sa svim učenicima/cama koji se tiču raznih tema, od prepoznavanja nasilja do razlikovanja zdravih i nezdravih partnerskih veza, prepoznavanja znakova koji upozoravaju na prisutnost (elektroničkog) seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja u intimnim partnerskim vezama mladih (u sklopu kojih nastavnici/ce pokazuju da im se učenici i učenice mogu obratiti sa svojim problemima i da im oni mogu pomoći iste riješiti).

3.1.3. 3.1.3. Kako reagirati u slučaju otkrivenog zlostavljanja ili sumnje na isto

Što je zajedničko svim načinima postupanja u slučaju sumnje i/ili informiranosti o nasilju

Iako će načini postupanja u slučaju sumnje na nasilje i/ili informiranosti o tome da su određeni učenici/ce izloženi/e nasilju, uključujući (elektroničko) seksualno i rodno uvjetovano nasilje u partnerskim vezama mladih, ovisiti o specifičnoj situaciji, mnogi se slažu da bi nastavnici/e trebali postupiti pridržavajući se **općih načela** postupanja i zaštite osoba izloženih nasilju (Ignjatović, 2018⁴⁵):

- sigurnost žrtve mora biti na prvom mjestu u postupanju svih aktera u školi, kao i svim ostalim drugim ustanovama,
- za nasilno ponašanje isključivo je odgovorna osoba koja ga vrši,
- u svim intervencijama treba uzeti u obzir nejednakost moći između žrtve i počinitelja nasilja,
- neophodno je poštovati potrebe, prava i dostojanstvo žrtve nasilja,

⁴⁵

Ignjatović, T. (2018). Rodno zasnovano nasilje u partnerskim vezama mladih: uloga obrazovno-vaspitnih ustanova, u: Ignjatović, T i Ileš, M. (ur.): Odgovor obrazovno-vaspitnih institucija na rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici, Autonomni ženski centar, Beograd.

- žurnost postupaka potrebno je odrediti u skladu s procjenom opasnosti situacije i moguće ugroženosti žrtve,
- škole i sve nadležne ustanove dužne su nasilje zaustaviti i poduzeti potrebne mjere zaštite i pružiti podršku žrtvama nasilja

Postupanje u slučaju sumnje ili otkrivanja slučajeva nasilja

Važno je ne zanemarivati signale koji mogu upućivati na prisutnost određenog oblika nasilja u intimnim partnerskim vezama učenika i učenica. Zbog sumnje se mogu javiti mnoga pitanja, dileme, nesigurnost, čak i zbunjenost u nastavnika/ca, kao i zabrinutost oko toga postupaju li na primjeren način (GEAR/EAVN, 2015)⁴⁶.

Upravo je zbog toga **ključno** imati određeno znanje, pristupati bez predrasuda, razvijati vještine slušanja i komunikacije, dobro poznavati školska pravila i postupke, nuditi savjetovanje sa stručnjacima u školi, dati informacije o nadležnim ustanovama, imati kontakte stručnjaka u nadležnim uslugama, dati telefonske brojeve specijaliziranih organizacija koje daju potporu žrtvama nasilja. Razumljivo je da svi nastavnici i nastavnice ne mogu posjedovati sva navedena znanja i informacije, ali važno je da postoje osobe u školi koje takvo znanje imaju ili znaju gdje mogu pronaći korisne informacije. Te osobe moraju biti podrška ne samo nastavnicima i školskoj upravi, već i roditeljima i učenicima/cama kada se nasilje dogodi ili postoji sumnja na njega.

Podrška, razumijevanje, obzirnost, poštivanje granica i dostojanstvo – to su sve uobičajene potrebe osoba koje su se suočile s povredama, primjerice zato što su bile izložene nasilju u intimnim partnerskim vezama, ali predstavljaju i reakcije, odnosno karakteristike koje moraju imati pažljive i odgovorne osobe u njihovom okruženju. Zato je važno da nastavnici/ce, stručne službe i školska uprava kontinuirano rade sljedeće:

- trude se stvoriti okruženje puno razumijevanja, podrške, pomoći i osnaženja ljudima koji su preživjeli nasilje,
- jasno ističu da je nasilje neprihvatljivo i razvijaju stav isključive odgovornosti počinitelja za nasilje do kojega je došlo,
- jasno informiraju o prihvatljivim, neprihvatljivim i zabranjenim oblicima ponašanja učenika i učenica; ne smije se pretpostaviti da učenici/ce znaju što u takvim situacijama učiniti ili reći.

Opća pravila za komunikaciju s osobom koja je iskusila nasilje

(GEAR/EAVN, 2015; Ignjatović, 2018; Ignjatović i Ileš, 2018):

- **poštivati i poticati odluku za otkrivanje prisutnosti nasilja:** Nije jednostavno priznati ili otkriti prisustvo nasilja; za to je potrebno jako mnogo hrabrosti, što treba poštovati. Učenika/cu treba pohvaliti ako se odluče povjeriti o svome problemu. Priznanje o nasilju uvijek treba ozbiljno shvatiti. U tom je trenutku najvažnije pokazati suosjećanje, razumijevanje i spremnost na pomoć.
- **vjerovati osobi i pružiti podršku:** Budite spremni poslušati i prihvatiti što čujete. Pobrinite se stvoriti okruženje podrške za učenika ili učenicu koja vam je priznala da je bila žrtvom nasilja. Nemojte im stvarati pritisak da moraju pružiti još pojedinosti (potaknite osobu koja vam se povjerila da se vrati i nastavi razgovor kada bude spremna; recite joj da s njima može biti osoba kojoj vjeruju, ako bi im tako bilo lakše; pobrinite se da njihova osoba od povjerenja ne govori u ime učenika ili učenice koja je iskusila nasilje).

⁴⁶ Rodnom jednakošću protiv nasilja u intimnim partnerskim vezama, Knjižica III - Priručnik za nastavnike i nastavnice, 2015 http://www.gear-ipv.eu/images/download/Croatian%20GEAR%20against%20IPV_Booklet_III_RevEd_sample.pdf

- **ne osuđivati i ne okrivljavati:** Za nasilje nema opravdanja! Jasno dajte do znanja osobi koja vam se povjerava o nasilju da nije učinila ništa pogrešno ili loše i da nije odgovorna za to nasilje.
- Nasilje je uvijek stvar izbora i isključiva je odgovornost osobe koja ga vrši. Ponovite tu poruku osobi koja je nasilje iskusi. Budite oprezni jer bi određena pitanja mogla bi (nenamjerno) zvučati kao da okrivljavate žrtvu. Nemojte postavljati pitanja koja počinju sa „ZAŠTO...” jer bi to žrtve mogle protumačiti kao osuđivanje („Zašto si poslao/la fotografije...” ili „Zašto nisi to učinio/la...”).
- **stvoriti siguran prostor u kojem postoji povjerenje:** Odvojite potrebno vrijeme kako biste poslušali osobu koja vam govori o nasilju i pobrinite se da se to zbiva u sigurnom okruženju u koji imate povjerenja (nikada nemojte razgovarati u prisutnosti drugih osim ako se ne radi o osobi kojoj žrtva vjeruje) ili negdje na javnom mjestu (gdje mnogo ljudi prolazi ili se zadržavaju).
- **ne postavljati previše pitanja:** Nastavnici/ce i ostali zaposlenici škole ne pokušavaju utvrditi ili dokazati što se točno dogodilo (oni ne istražuju slučaj). To znači, ako je razgovor povjerljiv, ne biste smjeli provjeravati (ili razgovarati) s osobom koja je navedena kao počinitelj nasilja o tome što se dogodilo ili o tome što je žrtva nasilja izjavila. Morate vjerovati iskustvu osobe koja vam se povjerava. Vaša je uloga pomoći. No, pritom držite na umu da ste dužni prijaviti svaku sumnju i/ili saznanje o nasilju odgovornim osobama u školi (stručnim službama i drugim osobama u školi zaduženima za borbu protiv nasilja). Stoga, ako razgovor ne može ostati povjerljiv, o tome morate obavijestiti učenika/cu.
- **aktivno slušati:** pažljivo slušajte, pokušajte razumjeti što vam učenik/ca govori, pazite na neverbalnu komunikaciju, emocije i provjerite jeste li sve dobro razumjeli.
- **ne davati savjete:** Nastavnici/ce nemaju (posebna) znanja i vještine potrebne za savjetovanje i terapijski rad. Oni moraju poštovati iskustvo učenika/ce koji/a im se povjerava i pružiti podršku. Ne postoje jednostavna i spremna rješenja, stoga nemojte unaprijed planirati što ćete reći ili savjetovati. Nemojte učeniku/ci davati općenite komentare o situaciji, kako negativne, tako ni pozitivne.
- **kontrolirati reakcije:** Važno je ostati smiren/a, ne pokazati gnušanje, ljutnju ili strah. Pretjeranom reakcijom mogli biste uplašiti učenika/cu (zbog čega bi oni mogli biti nespremni razgovarati o svom iskustvu). S druge strane, izostane li posve vaša reakcija, mogli biste ostaviti dojam da ne smatrate da je važno što vam se učenik/ca povjerava ili da ono o čemu priča nije važno. Pazite na svoju neverbalnu komunikaciju (izraze lica, oči, geste, pokrete, ton glasa).
- **ne razgovarati s drugima o temi razgovora:** Osim ako niste dužni prijaviti sumnju ili/i obaviještenost o nasilju, nemojte razgovarati s kolegama, drugima učenicima/cama, roditeljima o tome što vam je rečeno u povjerenju. Savjetovanje je isključivo dužnost stručnih osoba u školi (stručne službe za savjetovanje, pedagozi, psiholozi). Čak je i kod njih dobro imati informirani pristanak učenika/ce. U savjetovanju sa stručnim osobama niste dužni davati osobne podatke o učeniku/ci.
- **davati prikladne informacije:** Nastavnici/ce bi trebali/e davati prikladne, jasne i ispravne informacije o tome što mogu i što ne mogu učiniti, jasno informirati o svojoj dužnosti da poštuju određena ograničenja u povjerljivosti razgovora s nastavnicima/cama. Škola se treba pridržavati propisanih postupaka, a svaki bi nastavnik i nastavnica trebao znati kome se obratiti u školi ako prime informaciju o nasilju koje se zbiva. **Nemojte obećavati što ne možete ispuniti.** Za školu bi bilo korisno imati ažurirani popis adresa, telefonskih brojeva, adresa e-pošte i internetskih stranica svih nadležnih ustanova, organizacija i osoba za savjetovanje, podršku i pomoć (važni kontakti navedeni su u dodatku ovog priručnika).
- **Obratite se odgovarajućim institucijama.** Kada je riječ o nasilju koje ste dužni prijaviti nadležnim tijelima u školi ili drugim nadležnim ustanovama, o tome biste trebali obavijestiti učenika ili učenicu koja vam se povjerila oko nasilja i osigurati podršku njihove „osobe od povjerenja”.

Postupanje u slučaju nasilja u intimnim partnerskim vezama koje se ZBIVA u školi

U slučajevima kada se (elektroničko) seksualno i rodno uvjetovano nasilje zbiva u školi i to učenika/ce prema svom intimnom partneru ili partnerici, nastavnici/ce i ostali članovi stručnih službi i uprave moraju poduzeti korake u skladu s propisanim postupcima.

Poduzimanjem koraka potrebno je osigurati sljedeće (Ignjatović, 2018):

- **sigurnost osobe koja je iskusila nasilje:** fizička i emocionalna sigurnost u prvom je planu svih postupaka i podrazumijeva sljedeće korake: odmah razdvojiti počinitelja nasilja od žrtve, što znači trenutačno i trajno, dok traju svi predviđeni školski postupci i postupci pred drugim ustanovama, razdvojiti i spriječiti kontakt (bez obzira na to što takav kontakt ne mora nužno biti negativan, primjerice počinitelj/ica bi mogao/la slati ljubavne poruke ili se pokušati ispričati) i mogući utjecaj na žrtvu (u vidu pritiska da odustane od prijave nasilje ili sudjelovanja u postupku, prijatiji, zastrašivanja, ucjena, javnog dijeljenja intimnih sadržaja o žrtvi itd.);
- **bezuvjetnu podršku žrtvi** – škola ne smije ni na koji način uvjetovati potporu i osnaživanje sudjelovanjem ili nesudjelovanjem žrtve u postupcima pokrenutima u školi ili drugim ustanovama;
- **poštivanje potreba i prava žrtve** – osim na sigurnost, ovo se može odnositi i na pravo na informiranje, psihološku podršku i osnaživanje, upućivanje na pravnu pomoć i zdravstvenu zaštitu, ako je potrebno. Škola ne može zadovoljiti sve potrebe ali je dužna pružiti odgovarajuće, potpune i točne informacije te pružiti informacije ili učenika/cu uputiti na druge usluge u zajednici;
- **unapređenje načina postupanja škole** – potrebno je sa žrtvama nasilja provjeriti jesu li poduzete radnje bile odgovarajuće, djelotvorne i učinkovite. Razmislite o tome kakve bi se aktivnosti i radnje mogle provoditi (razgovori, informiranja, radionice ili druge aktivnosti s učenicima/vršnjacima, roditeljima, nastavnicima/cama ili školskom upravom) kako bi se unaprijedio način postupanja škole, kao i sama prevencija.

Specifični oblici zaštite od elektroničkog seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja

U nastavku se navode važne informacije o tome što je potrebno učiniti u slučaju otkrivanja elektroničkog seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja, bez obzira na to dolazi li do njega u okviru intimne partnerske veze ili u nekog drugom obliku veze ili odnosa (EWL, 2017⁴⁷; Ileš, 2018⁴⁸, STOP CyberViolence, 2017⁴⁹):

- **nemojte** žrtvi sugerirati da „isključiti“ internet i da se makne s društvenih mreža jer se time ne zaustavlja nasilje, a žrtva bi mogla postati još izoliranija,
- **zanemarite** poruke koje nisu važne, koje ne ugrožavaju i ne utječu na reputaciju druge osobe (većina počinitelja očekuje reakciju i spremni su nastaviti i pojačati zlostavljanje i nasilje kada shvate da su to postigli) – umjesto toga
- **koristite se opcijom blokiranja** pojedinaca koji šalju nasilne poruke (na različitim platformama poput Facebooka, Instagrama i Twittera),
- **otpratite i odznačite** sebe s problematičnih objava (Facebook) ili fotografija (Facebook i Instagram), s popisa prijatelja uklonite osobe s kojima se ne osjećate sigurno i ugodno dijelite sadržaje;

⁴⁷ European Women's Lobby (2017). Her Net Her Rights Report – Mapping the state of online violence against women and girls in Europe. Dostupno na engleskom jeziku: https://www.womenlobby.org/IMG/pdf/hernetherights_report_2017_for_web.pdf

⁴⁸ Ileš, M.(2018). Digitalno nasilje protiv žena i devojčica, u: Odgovor obrazovno-vaspitnih institucija na rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici, Autonomni ženski centar, Beograd. Dostupno na srpskom jeziku: <https://www.womenngo.org.rs/publikacije/razvoj-dobrih-praksi/1400-odgovor-obrazovno-vaspitnih-institucija-na-rodno-zasnovano-nasilje-i-nasilje-u-porodici-2018>

⁴⁹ STOP CyberViolence – Toolkit for Trainers, Stowarzyszenie Instytut Nowych Technologii (POLJSKA), CRYSTAL CLEAR SOFT (GRČKA), CSP - INNOVAZIONE NELLE ICT S.C.A.R.L. (ITALIJA), ASOCIATIA DIRECT (RUMUNJSKA), 2017,

- **prijavite sadržaj** (Facebook i Instagram) kojim se krše pravila i smjernice zajednice (navedite jasan opis gdje ste takav sadržaj pronašli);
- **prikupite dokaze** snimkama zaslona i spremljenim porukama (za pokretanje pravnih postupaka važno je imati dokaze zlostavljanja);
- **obratite se specijaliziranim organizacijama i udrugama** koje se bave digitalnim pravima i organizacijama za zaštitu prava djece i žena radi informiranja i podrške,
- **prijavite** odgovornim institucijama – agencijama zaduženima za borbu protiv visokotehnološkog kriminala u policiji ili posebnim odjelima državnog odvjetništva,
- **podsjete** djecu i mlade da svoje lozinke ne dijele ni s kim i da je važno tražiti pomoć – ako nije moguće spriječiti nasilje, važno ga je što ranije zaustaviti.

3.1.4. Stvaranje sigurnog i poticajnog školskog okruženja

Poticanje učenika i učenica na traženje pomoći

Kako potaknuti učenike/ce – u nastavku se navodi više prijedloga koji mogu biti korisni⁵⁰:

- **Budite jasni:** Kažite učenicima da je zlostavljanje neprihvatljivo i da je riječ o vrlo ozbiljnom problemu.
- **Razgovarajte sa svojim učenicima i učenicama:** Pitajte učenike/ce o tome što misle o nasilju u intimnim partnerskim odnosima i potaknite ih na kritičko razmišljanje o negativnom učinku takve emocionalne veze.
- **Slušajte:** Pažljivo slušajte što vam učenici/e govore, dajte im do znanja da se zainteresirani i da ste im na raspolaganju.
- **Ohrabrite, pomozite i dajte podršku:** Pazite da ne umanjujete važnost njihovih problema na temelju njihove dobi, manjka iskustva ili trajanja njihovih emocionalnih odnosa. Budite im podrška i istaknite da ste na strani osobe koja je iskusila nasilje. Držite na umu da vaši učenici/esami moraju donijeti odluku o napuštanju ili prekidu nezdrave veze. Nemojte osuđivati! Budite im podrška!
- **Budite spremni:** Upoznajte se поближе s ovim temama, o načinima pružanja podrške i uključenim koracima i postupcima. Pružite informacije bez predrasuda i osuđivanja. Budite svjesni toga da postoji opasnost od eskalacije nasilja u slučaju napuštanja ili prekida nezdrave i nasilne partnerske veze. Budite svjesni svoje odgovornosti da prijavite nasilje kojima su učenici/ce izloženi/e.

Obveze škole u poticanju učenika i učenica na traženje pomoći

U nastavku ćemo navesti (ponoviti) odgovornosti škole u stvaranju sigurnog i poticajnog okruženja za razvoj učenika/ca, a to uključuje dobre, potpune i jasne informacije o koracima i postupcima u prijavljivanju nasilja i traženju/primanju pomoći za rješavanje problema.

- **Informiranost o koracima:** Učenicima i učenicama je potrebno na jednostavan i jasan način objasniti (interne) korake i postupke u školi u slučaju sumnje ili otkrivanja bilo kakvog oblika nasilja, uključujući (elektroničko) seksualno i rodno uvjetovano nasilje u intimnim partnerskim odnosima mladih. Važno je da svi učenici/e znaju što je prvi korak, što označava početak.
- **Povjerenje i povjerljivost:** Škola je dužna stvoriti ozračje povjerenja – kako bi učenici znali kome se mogu povjeriti i da su podaci povjerljivi – kako bi učenici/e znali da će se svi podaci koji se navedu školskim predstavnicima tretirati s oprezom, te kako bi se stvorilo općenito ozračje „nulte tolerancije“ na bilo kakvu vrstu nasilja nad djecom/učenicima. Takvo ozračje (kultura) razvija se putem svih aktivnosti i koraka koje poduzimaju svi dionici u školi.

⁵⁰

Healthy relationship high school educators toolkit, The National Domestic Violence Hotline and Break the Cycle, p.8
<http://www.loveisrespect.org/wp-content/uploads/2016/08/highschool-educators-toolkit.pdf>

- **Pružite podršku:** Škola je dužna pružiti podršku učeniku/ci kada postoji sumnja na nasilje, pružiti podršku pri prijavi nasilja i pružiti podršku tijekom svih koraka koje poduzimaju škola i druge nadležne institucije.
- **Sigurnost:** Školski predstavnici moraju paziti na sigurnost učenika/ca kada dođe do otkrivanja slučajeva nasilja, pogotovo ako se takvo saznanje proslijedi odgovornim osobama u školi ili drugim institucijama.
- **Spriječite povredu:** Ako dođe do pokretanja postupaka u školi (npr. stegovnog postupka) ili u okviru drugih institucija (policija, državno odvjetništvo, centar za socijalnu skrb), potrebno je paziti da se učenike/ce ne izloži (sekundarnoj) traumatizaciji (putem razgovora o događaju više puta u neprikladnim okolnostima) ili (sekundarnoj) viktimizaciji (neprikladnom, neprofesionalnom, ponižavajućem ili nasilnom ponašanju odraslih koji su uključeni u spomenute postupke).
- **Odnosi suradnje:** Za školu je važno razviti dobru suradnju s odgovornim institucijama koje čine „vanjsku mrežu za podršku“ i biti upućen u dostupne resurse dionika u zajednici.

Važno: Mladi moraju učiti u okviru djelovanja i promjena! I odrasli imaju mnogo toga naučiti od mladih! Za razvoj odnosa od povjerenja ključno je aktivno održavati susrete mladih i odraslih o temama koje su mladima važne. U sklopu toga je potrebno prihvatiti i poštivati različita stajališta i perspektive.

- **Poticanje razvijanja stručnosti:** Škola bi se trebala pobrinuti da kod svih zaposlenika, posebno predstavnika stručne službe i skupina za zaštitu učenika/ca od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, postoji prikladna razina osjetljivosti i znanja o različitim oblicima nasilja kojem su mladi izloženi, uključujući specifično znanje o (elektroničkom) seksualnom i rodno uvjetovanom nasilju u intimnim partnerskim odnosima mladih.Im

Što bi nastavnici/e trebali znati o sprječavanju digitalnog nasilja?

U smjernicama za nastavnike/ce (slično i za roditelje)⁵¹ općenito se ističe da nije neophodno biti upućen u sve novosti u području digitalnih tehnologija, ali je **vrlo važno** pokazati zainteresiranost za ono što učenici/ce rade na internetu i na društvenim mrežama (iskustvo pandemije uzrokovane virusom SARS-Cov-2 mnoge je odrasle osobe, tako i nastavnike/ce, usmjerilo na načine komunikacije u digitalnom prostoru, što može pomoći pri boljem razumijevanju prednosti i rizika koji dolaze s korištenjem takve vrste komunikacije).

Važno je razgovarati s učenicima/ama o prednostima, ali i rizicima korištenja digitalnih tehnologija. Razgovorom o toj temi učenicima/ama se daje do znanja da su važni, da ih nastavnici/ce prihvaćaju i poštuju, da su spremni razmijeniti informacije i znanja s njima te surađivati na unapređenju svojih znanja i znanja svojih učenika/ca o tome. Stoga:

- **zatražite pomoć** od učenika/ca u vezi s novim tehnologijama – to je siguran način na koji se mogu uspostaviti i učvrstiti odnosi koji se zasnivaju na poštovanju i povjerenju,
- **razgovarajte** s učenicima/cama o **potencijalnim rizicima** na internetu i društvenim mrežama – poslušajte što oni misle o tome, potaknite ih da razmisle o strategijama zaštite, da za svoje vršnjake, nastavnike/ce i roditelje pripreme prezentaciju o smjernicama za zaštitu od digitalnog nasilja; potaknite ih da utvrde pravila sigurnog ponašanja na internetu i upotrebe društvenih mreža (ako sudjeluju u određivanju pravila, to povećava vjerojatnost da će ta pravila poštovati); vrlo vjerojatno već znate da zabrane, naredbe, zastrašivanja, prijetnje i kazne nisu zadovoljavajuća rješenja,
- **razgovarajte** s učenicima/cama o utjecaju **vršnjačkog pritiska** na njihovo ponašanje, o načinima i strategijama postupanja kod društvenog pritiska prihvaćanja rodni stereotipova i predrasuda, seksističkih izraza i šala, ne samo u stvarnom životu već i na internetu; objasnite im da ne bi trebali dijeliti ili poticati takve komentare već ih prepoznati kao nasilje nad djevojkama i ženama i kao

⁵¹ Ka sigurnom i podsticajnom školskom okruženju <https://www.unicef.org/serbia/publikacije/ka-sigurnom-i-podsticajnom-okruzenju>; Digitalno nasilje – prevencija i reagovanje <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/priru%C4%8Dnik-interaktivni.pdf> (str. 38-39)

oblik diskreditacije i omalovažavanja druge osobe; razgovarajte o važnosti **solidarnosti, podrške i osnaživanja** osobe koja je izložena nasilju kao i o važnosti toga da izrazite jasan stav i ponašanjem date do znanja da ne prihvaćate i ne opravdavate počinjeno nasilje,

- **kontrolirajte** strah ili ljutnju jer vas te emocije **spriječavaju** u konstruktivnom razmišljanju i rješavanju problema; **budite dosljedni** – mlade želimo naučiti odgovornosti svojim odgovornim ponašanjem; zapamtite da je **kvaliteta odnosa** koju učenici/ce izloženi/e nasilju uspostave s nastavnicima/cama ključna za njihovo povjerenje te odluku da se povjere i zatraže pomoć.

Korisni savjeti o porukama ohrabrivanja učenica

Nastavnici/ce (a isto se odnosi i na roditelje) moraju učenicima i učenicama (djeci) davati poruke podrške, interesa, povjerenja i poštovanja, poput sljedećih⁵²:

- **Podrška:** *Želim da znaš da možeš računati na mene. Drago mi je što si se meni obratio/la za pomoć, zajedno ćemo pokušati pronaći rješenje.*
- **Pokazivanje interesa:** *Brine me što sam jučer čuo/la o uvredljivim porukama koje razmjenjuješ na Facebooku. Želiš li razgovarati o tome? Jesi li uspio/jela donijeti ispravnu odluku? Jesi li siguran/na? Kako se osjećaš?*
- **Povjerenje:** *Hvala što dijeliš svoje iskustvo sa mnom. Sa mnom uvijek možeš razgovarati ako te nešto muči. Sve o čemu smo razgovarali ostaje među nama.*
- **Poštovanje:** *Želio bih razgovarati o novim aplikacijama. Puno bi mi značilo kada bi mi objasnio/la. Zahvalan/na sam na tvojim vještinama i da znaš pronaći mnogo korisnih informacija na internetu.*
- **Dodajte vlastite misli:**

3.1.5. Uloge i odgovornosti nastavnica i nastavnika i škole u postupanju u slučaju (elektroničkog) seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja

Dvije komplementarne aktivnosti nastavnica i nastavnika i škola

Nastavnici/e, stručna služba, članovi školske administracije i uprave, kao i obrazovne ustanove općenito imaju dvije komplementarne zadaće:

1. **spriječiti** nasilje nad učenicama/ima;
2. osigurati odgovarajuću **zaštitu i potporu** učenicima/ama koji su iskusili nasilje⁵³.

⁵² Digitalno nasilje – prevencija i reagovanje <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/priru%C4%8Dnik-interaktivni.pdf> (str. 40)

⁵³ Ignjatović, T. (2018a). Rodno zasnovano nasilje u partnerskim vezama mladih: uloga obrazovno-vaspitnih ustanova, u: *Odgovor obrazovno-vaspitnih institucija na rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici*, Autonomni ženski centar, Beograd; Ignjatović, T. (2018b) *Seksualno nasilje i uznemiravanje: uloga obrazovno-vaspitnih ustanova u prevenciji i zaštiti učenica i učenika*, u: *Odgovor obrazovno-vaspitnih institucija na rodno zasnovano nasilje i nasilje u porodici*, Autonomni ženski centar, Beograd. Oba članka dostupna su na srpskom jeziku: https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/2018/Odgovor_obrazovno_vaspitnih_institucija.pdf
Dalla Pozza, et al., 2016; STOP CyberViolence, 2017,
Korišćenje digitalne tehnologije, rizici i zastupljenost digitalnog nasilja među učenicima u Srbiji, dr. Dragan Popadić i Dobrinka Kuzmanović, Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, 2013, str. 133.

Najvažnije je spriječiti nasilje nad učenicama i učenicima

Prevenција svih vrsta nasilja, uključujući (elektroničko) seksualno i rodno uvjetovano nasilje nad djecom/mladima, mora biti među glavnim ciljevima obrazovnih ustanova kao i društva u cjelini. Ujedno je i riječ o formalnoj (pravnoj) obvezi koju moraju ispuniti nastavnici/ce i škole. To znači da je potrebno **informirati i podučiti djecu** o tim temama u sklopu njihovog obrazovanja i to na svim razinama, ne samo u okviru kurikuluma i silabusa obveznih već i izbornih predmeta, slobodnih aktivnosti te aktivnosti u zajednici. Prevenција podrazumijeva i **osnaživanje** učenica/ka pri prepoznavanju rizika, traženju pomoći i prijavljivanju bilo kakvog zlostavljanja i nasilja.

Važno: Preventivne aktivnosti obrazovnih ustanova moraju se provoditi **sistematično i kontinuirano** i u njih moraju biti uključeni svi dionici u školi, prvenstveno učenici/ce, te roditelji, predstavnici nadležnih ustanova i organizacija te zajednice u cjelini.

Mnogo je načina na koje je moguće organizirati školske aktivnosti povezane s prevencijom (elektroničkog) seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja nad učenicama/cima, uključujući ono koje se javlja u njihovim intimnim partnerskim odnosima. U nastavku se navodi dio važnih točaka:

- **Procjena stanja:** Na početku je važno ocijeniti situaciju, odnosno istražiti što mladi misle i znaju o toj temi i koliko su rašireni različiti oblici nasilja, bilo iz perspektive žrtve, počinitelja, promatrača ili svjedoka. Važno je i utvrditi kakve potrebe postoje u pogledu dostupnih informacija i znanja. Prikupljanje takvih informacija, tzv. „mapiranje situacije“, obično se provodi s pomoću anonimnih anketa na što više učenika i učenica iz svih razreda ili putem drugih načina koji učenicama i učenicima daju priliku da slobodno izraze svoja razmišljanja, stavove, pitanja i iskustva. Pri planiranju preventivnih aktivnosti ili stvaranju popisa važnih pitanja i tema mogu poslužiti i rezultati drugih istraživanja (poput našega).

Važna napomena: Iznimno je važno da učenice/ci **aktivno sudjeluju** u tim aktivnostima u svim fazama i surađuju s većim brojem nastavnika/ca (različitih područja stručnosti poput sociologije, psihologije, matematike, informatike, likovne kulture). Takvim bi se uključivanjem učenica i učenika mogao izgraditi model međudioničke suradnje koji pridonosi većem broju ciljeva i ishoda obrazovanja, te unapređenju kompetencija koje su potrebne za rješavanje različitih razvojnih i životnih zadataka i teškoća.

- **Zajedničko planiranje:** Prikupljene podatke treba predstaviti učenicama/cama i ostalim dionicima u školi, nastavnicima/cama, roditeljima te školskoj upravi, kako bi se potaknuo razgovor o postojećim potrebama i mogućim aktivnostima. Cilj je preporučiti i raditi na razvoju programa preventivnih aktivnosti koji je usklađen sa specifičnom situacijom u školi i potrebama učenica/ka.
- **Plan aktivnosti** – sadrži popis aktivnosti i mjera koje škola treba provesti radi prevencije svih vrsta nasilja, stvaranja sigurnog i poticajnog okruženja za razvoj mladih, njegovanja poštovanja i povjerenja među učenicama/cama i zaposlenicima u školi, prihvaćanja različitosti, suprotstavljanja stereotipovima i predrasudama, razvijanja znanja i vještina potrebnih za ostvarivanje zdravih intimnih partnerskih veza, prepoznavanja opasnosti nasilja, boljeg poznavanja pravila i postupaka i veću spremnost na djelovanje u slučaju nasilja, odnosno na pružanje podrške osobama koje su iskusile nasilje.
- **Učinci provedbe aktivnosti i praćenje:** Plan preventivnih aktivnosti mora postojati, ali je važno i provoditi aktivnosti iz školskih planova i programa. Nadalje, važno je i unaprijed isplanirati način na koji će se prikupljati informacije o učincima provedenih aktivnosti kao i o tome što sudionici/e o njima misle. Obradom podataka olakšava se planiranje budućih aktivnosti; jednostavnije je i brže izabrati najbolje ocijenjene, kao i one koji su izazvali najpozitivnije promjene i doprli do najvećeg broja ljudi.
- **Informiranje:** Škola je dužna obavijestiti sve zaposlenike, nastavnike/ce i roditelje o zabrani svih vrsta nasilja, o pravnim postupcima kao i obveznim koracima i postupcima u školi pri prijavi sumnje na nasilje ili saznanja o istom. Informacije treba pružiti na **jasan i pristupačan način u**

pismenom obliku, a to znači u obliku postera, na obavijesnim pločama, u školskim listovima, putem internetskih stranica i drugih sličnih mjesta. Informacije treba postaviti na mjesta koja su lako dostupna učenicama/cima, gdje ih oni mogu proučiti u privatnosti (npr. na unutarnjoj strani vrata u zahodu u školi). Važno je i o tome razgovarati u učionici, u sklopu razredne nastave, radionica, stručnih susreta, susreta udruga pedagoga, panel-diskusija, sastanaka učeničkog vijeća itd.

- **Educiranje:** Škola je dužna za nastavnike/ce, razrednike/ce i stručne suradnike organizirati i osigurati programe, za razvoj znanja i vještina potrebnih za rješavanje problema s kojima se susreću. To uključuje pohađanje obuka (seminara, radionica) i proučavanje edukativnih materijala.
- **Uloga vršnjaka:** Srednjoškolci se o nasilju koje su iskusili najčešće povjeravaju svojim vršnjacima, što uključuje (elektroničko) seksualno i rodno uvjetovano nasilje u njihovim intimnim partnerskim vezama. Zbog toga je edukacija i rad na znanju učenika/ca o (elektroničkom) seksualnom i rodno uvjetovanom nasilju, kao i o drugim oblicima nasilja i svim drugim spomenutim temama, izrazito važno za prevenciju nasilja i pružanje podrške osobama koje su iskusile nasilje.

Ako do nasilja još uvijek dolazi, potrebno je osigurati odgovarajuću zaštitu i podršku

Nastavnici/ce su, kao i obrazovne ustanove, dužni/e djelovati u slučaju sumnje ili saznanja o nasilju koje se trenutno odvija, što je u svakoj zemlji regulirano određenim zakonima i pravilnicima. U nastavku se navode uobičajene značajke tih postupaka⁵⁴.

- Za početak je važno da se svi dionici pridržavaju **općih načela zaštite** osobe koja je iskusila nasilje.
- Važno je pridržavati se i specifičnih **općih pravila u komunikaciji** s osobom koja je iskusila nasilje.
- Ako se nasilje **dogđa u školi**, prvo je potrebno **zaustaviti nasilje** i osigurati **sigurnost žrtve**.

Sva **pravila** (odredbe) o postupanju (neovisno o nacionalnim posebnostima) uključuju sljedeće korake koje provode nastavnici/ce, stručni suradnici/e, članovi/ce školske administracije i uprave:

- **razgovarati** s učenicom/kom koja/i je iskusila/o nasilje (sumnja se na to ili postoje saznanja o tome) – uvijek prvo sa žrtvom nasilja i nikada u prisustvu **počinitelja** – i to **odmah**, čim se za to nasilje sazna;
- **razgovarati** s učenikom/com koji/a je to nasilje počinio/la (sumnja se na to ili postoje saznanja o tome) – **nikada** u prisustvu žrtve nasilja – i to **odmah**, čim se za to nasilje sazna;
- **razgovarati** s učenicima/cama koji/e znaju (ili bi mogli znati) nešto o nasilju koje se odvija (promatrači ili svjedoci nasilja) i to **odmah**, čim se za to nasilje sazna;
- **pozvati roditelje** djece koja su sudjelovala u događaju (ili znaju nešto o njemu) na individualne razgovore u skladu sa svim relevantnim pravilima i postupcima i to **što prije** (sukladno zakonodavstvu);
- **organizirati savjetovanja u školi**, organizirati sastanke sa stručnim suradnicima u školi, skupinama za zaštitu učenika/ca od nasilja (ili drugim obrazovnim tijelima u skladu s pravilima postupka) kako bi se izvršila **ocjena** situacije i donijele **odluke** o poduzimanju odgovarajućih (pravno definiranih) mjera i postupaka i to što prije (sukladno zakonodavstvu);
- **pokrenuti odgovarajući postupak u školi** u skladu sa zakonodavstvom i pravilnicima donesenima za tu problematiku i to u **zakonski propisanom** vremenskom okviru;
- **prijaviti događaj nadležnim institucijama** (policiji, državnom odvjetništvu, centru za socijalnu skrb) u skladu sa zakonodavstvom i pravilnicima donesenima za tu problematiku i to u **zakonski propisanom** vremenskom okviru;

⁵⁴

Ignjatović, 2018a; Ignjatović 2018b; Iles, 2018, <https://www.womenngo.org.rs/publikacije/razvoj-dobrih-praksi/1400-odgovor-obrazovno-vaspitnih-institucija-na-rodno-zasnovano-nasilje-i-nasilje-u-porodici-2018>
Digitalno nasilje – prevencija i reagovanje (str. 44-50), <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/priuru%C4%8Dnik-interaktivni.pdf>
„Upoznajmo i prepoznamo e-nasilje“ (str. 35) Centar za nestalu i zlostavljenu djecu, Osijek, 2018
http://netica.hr/materijali/Digitalni_prirucnik.pdf

razviti individualizirani plan potpore za učenice/ke žrtve nasilja; to uključuje jasne i konkretne aktivnosti za oporavak i osnaživanje žrtve, definiranje strana odgovornih za konkretnu provedbu, rokove, metode praćenja i ocjene učinaka, te rok za ocjenu i reviziju plana; osoba koja je iskusila nasilje mora **aktivno sudjelovati** (u svim fazama); i to **što prije**;

- **razviti individualan plan djelovanja** za učenika/cu koji/a vrši nasilje u kojem se definiraju jasne i konkretne mjere, utvrđuju se strane odgovorne za konkretnu provedbu aktivnosti, rokovi, metode praćenja i ocjena učinaka, rokovi za procjenu i reviziju plana – **što je ranije moguće**; poseban rad s počiniteljem/icom u školi ili upućivanje u ustanove koje provode psihosocijalne tretmane za počinitelje nasilja ni u kojem slučaju ne smiju zamijeniti sankcije za počinjeno;
- **provoditi mjere, pratiti učinke i revidirati** planirane mjere i aktivnosti u slučaju da planirane mjere ne daju predviđene učinke ili da dođe do promjena u okolnostima, i to treba raditi **kontinuirano** (u skladu s rokovima u individualnom planu);
- **informirati** nastavnike/ce i stručne službe u školi o poduzetim mjerama i njihovim učincima, obavještavati o **analizama** uzroka i posljedica, analizama prikladnosti načina na koji je škola postupila, te o preporukama plana za smanjivanje čimbenika rizika i jačanje čimbenika zaštite; potrebno je započeti **preventivne** aktivnosti za sprječavanje (ponavljanja) nasilja, podići razinu svijesti, znanja i vještina svih dionika o svim važnim temama i problemima, i to treba raditi **kontinuirano**;
- **uspostaviti redovitu suradnju** među ključnim dionicima u školi i svim relevantnim predstavnicima u zajednici kako bi se zajedničkim snagama djelovalo na sprječavanju nasilnog ponašanja i potaknulo prosocijalno ponašanje u školi i zajednici; na tome treba raditi **kontinuirano**;
- **dobro voditi evidenciju** o zasebnim događajima te svim planiranim i provedenim koracima, i to treba raditi **kontinuirano**.

Ponovimo – na što bismo trebali posebno obratiti pozornost?

Školi nisu dozvoljene „tipične pogreške“ u spomenutim postupcima, kao što su⁵⁵:

- *umanjivati, izbjegavati, zataškavati, prikrivati, iskrivljavati, negirati, okrivljavati* žrtvu ili na bilo koji drugi način, izravno ili neizravno, doprinosti izbjegavanju odgovornosti počinitelja nasilja, niti sugerirati žrtvi da odustane, oprost ili se pomiri s počiniteljem nasilja;
- *organizirati posredovanje ili mirenje* između žrtve i počinitelja zato što se (elektroničko) seksualno i rodno uvjetovano nasilje radi o zloupotrebi moći jednog intimnog partnera ili partnerice nad drugom osobom koja postavlja osnovu za buduće ponašanje u partnerskim odnosima i djevojki i mladića;
- *ne poštivati sva pravila* povjerljivosti i zaštite osobnih i posebno osjetljivih osobnih podataka;
- *ne pružiti sve informacije* u tijeku postupaka koji su pokrenuti u školi i ne pomoći osobi koja je izložena nasilju (roditeljima ili skrbnicima) da dobije odgovarajuće informacije;
- *imati suosjećajan stav prema počiniteljima*, što znači da se ne smije negirati, umanjivati, opravdavati (da se radilo o „šali“, „dječjoj igri“, „privatnoj stvari“), prikrivati, sažalijevati ili oprastati neprihvatljive stavove i ponašanja učenika/ca koji/e vrše (elektroničko) seksualno i rodno uvjetovano nasilje jer im se na taj način ne pomaže; naprotiv, ako počinitelj/ica uspije izbjeći odgovornost, naučit će da je takvo ponašanje prihvatljivo, da su „u pravu“, da mogu omalovažavati svoje partnere, omalovažavati tuđa pravila i ograničenja, manipulirati drugim ljudima; to znači da će naučiti biti neodgovorni prema svome ponašanju i vjerojatno ponoviti nasilje u budućim partnerskim odnosima.

⁵⁵ Ignjatović, T. 2018., str. 15 https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/2018/Odgovor_obrazovno_vaspitnih_institucija.pdf

Korisne ideje za preventivne aktivnosti u školi

Načelno možemo reći da postoji beskonačan broj ideja o preventivnim aktivnostima u školi. U nastavku se navodi tek maleni broj ideja kako pristupiti toj problematici (popis nije konačan)⁵⁶:

- razviti posebne stranice na internetskoj stranici škole sa sadržajima o sigurnosti na internetu i digitalnom nasilju, uključujući o seksualnom i rodno uvjetovanom nasilju,
- pronaći odgovarajuće sadržaje (vidi: *True 2 You – Časopis za mlade*, internetska stranica projekta i drugi preporučeni izvori), organizirati analize i diskusije o sadržajima, pripremati različite prezentacije (školski panoji, poster, školske novine, grafovi itd.),
- pronaći i/ili pripremiti interaktivne sadržaje za učenje (kvizovi, rješavanje problemskih situacija itd.) (vidi: časopis za mlade, internetska stranica projekta itd.),
- organizirati gledanje spotova i filmova o spomenutim temama uz naknadne diskusije,
- razvijati i dijeliti edukativne materijale, pogotovo na internetu (s obveznim poštivanjem privatnosti podataka i fotografija),
- pripremati scenarije i postavljati igrokaze uz razgovore s gledateljima o različitim aspektima situacije, posljedicama i mogućim rješenjima,
- organizirati razne vršnjačke obuke (vidi: časopis za mlade i internetska stranica projekta), organizirati obuke za mlađe učenike/ce (npr. u osnovnim školama),
- ohrabriti učenike/ce koji su pohađali takve obuke da svojim vršnjacima (braći, sestrama) pomognu prilagoditi postavke privatnosti na uređajima kojima se koriste,
- pozivati predstavnike relevantnih ustanova i organizacija u školu da održe govore o različitim aspektima relevantnih tema,
- organizirati kvizove o relevantnim temama u koje se mogu uključiti i učenici/e i nastavnici/e ili roditelji (miješane skupine mogu činiti i mladi i odrasli),
- organizirati razgovora o knjigama ili filmovima o važnim temama u kojima mogu sudjelovati učenici/ce, nastavnici/ce, ali i stručni suradnici te roditelji,
- organizirati različite aktivnosti na razini škole ili lokalne zajednice povodom raznih međunarodnih i nacionalnih dana (npr. dan sigurnosti, digitalnog učenja, zaštite djece od nasilja, 16 dana aktivizma protiv rodno uvjetovanog nasilja itd.),
- povećati vidljivost platformi koje pomažu nastavnicima/cama, putem kojih se mogu objavljivati razne informacije i iskustva, dileme; forumi putem kojih nastavnici/ce mogu komunicirati s kolegama/icama, pitati stručnjake određena pitanja ili poticati druge nastavnike/ce na njihovo korištenje,
- **(nastavite popis):**
-
-
-
-
-

3.1.6. Razvoj lako dostupnih i povjerljivih mehanizama prijave osjetljivih na potrebe mladih

Školski mehanizmi za prijavu nasilja

Svaka bi škola trebala na temelju informacija, znanja, istraživanja i osobnih iskustava utvrditi mehanizam za prijavu sumnje na nasilje, saznanja o njemu ili iskustvo istoga. Ti su temelji potrebni za poticanje pozitivnih promjena. Ovo bi mogle biti pozitivne značajke takvih mehanizama:

dostupnost – mehanizmi postoje u stvarnosti, a ne samo „na papiru“ (pravilnik ili drugi školski dokument); svi poznaju taj mehanizam i što on podrazumijeva: svi znaju tko su uključene osobe; prijava nasilja i saznanje o njemu dovode do pozitivnih promjena (nasilje se zaustavlja, sprječava se ponavljanje istog; osoba koja je prijavila nasilje ili upozorila na njega ima podršku i osnažena je), poticanje učenika/ca da ubuduće traže pomoć;

osjetljivost na potrebe mladih – sve uključene osobe moraju znati dovoljno o karakteristikama raznih stadijâ razvoja učenika/ca, poštovati njihove potrebe, stavove i mišljenja i djelovati u skladu s njima (zaštitni pristup); moraju se pratiti teme koje su relevantne učenicima/cama, uključujući pitanja digitalnih tehnologija, komunikacija i društvenih mreža, uz osviještenost o osnovnim potrebama (sigurnost, povjerenje, podrška, samopotvrđivanje itd.) i razvojno specifičnim potrebama i promjenama (intenzivniji fizički rast, apstraktno/formalno mišljenje, razvoj osjećaja za moral, naglasak na mogućim i budućim situacijama i vremenu, nezavisnost, bunt, sukobi s odraslima i vršnjacima, vršnjačka prijateljstva, emocionalni odnosi i seksualnost itd.); potrebno je i na umu držati kontekst i različite značajke (spol/rod, seksualna orijentacija, invaliditet, posebna kultura, društveni i ekonomski/klasni aspekt, uz mnoge druge čimbenike);

povjerljivost – jasno je naznačeno da je svaki razgovor potpuno povjerljiv, što znači da se sve izrečeno u sklopu njih ne dijeli dalje **bez pristanka** učenika/ce koji/a traži pomoć; učenici/ce znaju o **ograničenjima povjerljivosti** i sposobni su donositi **informirane odluke** o tome što učiniti; svi u školi, a pogotovo oni uključeni u mehanizam djelovanja, znaju što znači da su podaci povjerljivi i spremni su se pridržavati pravila; sve informacije o nasilju kojem su izloženi učenici/ce u školi, kao i njihovi osobni podaci, tretiraju se pažljivo u komunikaciji (u okviru škole i s drugim ustanovama), u svim postupcima, uključujući pri vođenju evidencije i dokumentacije.

3.2 Zakonski okvir i postupanje u slučaju nasilja

Kako bismo u potpunosti razumjeli pojmove i povezanost elektroničkog nasilja, seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja, posebno u kontekstu intimnih partnerskih odnosa, uključujući i odnose mladih, važno je upoznati se sa sadržajem relevantnih, međunarodnih i nacionalnih dokumenata. Stručnjaci/kinje bi trebali biti upoznati s funkcioniranjem institucija, službi i pravnih ustanova te sa zakonima, politikama i protokolima o postupanja u slučajevima nasilja. To je posebno važno za razumijevanje odgovornosti i postupanje obrazovnih institucija u prevenciji i reagiranju na seksualno i rodno uvjetovano nasilje koje pogađa njihove učenike/ce, uključujući nasilje koje se događa online.

U Dodatku 3 nalazi se kratak pregled relevantnih međunarodnih dokumenata, kao i nacionalnog zakonodavnog okvira relevantnog za borbu protiv elektroničkog i rodno uvjetovanog nasilja, posebno dokumenata koji reguliraju konkretan odgovor obrazovnih institucija i obrazovnih djelatnika/djelatnica. Uz to, ukratko će biti predstavljen relevantni institucionalni okvir, s posebnim naglaskom na dionike izvan obrazovnog sustava odgovorne za zaštitu od nasilja, s kojima škole surađuju ili mogu školama pružiti potporu.

Škole su obvezne poštivati opće standarde i procedure (opisane u odjeljku 3.1.), a koji se također primjenjuju na slučaj elektroničkog nasilja, kao i nasilje u vezama mladih, kroz koji se osigurava zaštita ljudskih prava žrtava te se osigurava zaštita, podrška i osnaživanje žrtve.

Protokoli sadrži obveze nadležnih tijela te način i sadržaj suradnje između nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobama izloženim nasilju.

U ovom poglavlju predstavljamo detaljni odgovor obrazovnih institucija, na temelju postojećeg zakonodavstva i protokola djelovanja, kao i suradnju s drugim relevantnim institucijama.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima (2004.)

<http://skr.rs/6E1>

Obrazovne ustanove dužne su osigurati poštivanje prava djeteta, a uporište za sprečavanje nasilja među djecom i mladima predstavlja Program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima i Protokol o postupanju u slučajevima nasilja među djecom i mladima.

Nasilje među djecom i mladima definirano je kao svako izravno (namjerno, neslučajno) fizičko ili psihičko nasilno ponašanje usmjereno na djecu i mlade od strane njihovih vršnjaka (s ciljem nanošenja tjelesnih ozljeda) koje može varirati u težini, intenzitetu i vremenskom trajanju. Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom propisuje obaveze nadležnih državnih tijela, pa tako i odgojno-obrazovnih ustanova.

U slučaju prijave ili dojave o nasilju među djecom imenovana stručna osoba za koordiniranje aktivnosti vezanih uz problematiku nasilja u odgojno-obrazovnoj ustanovi dužna je:

- odmah poduzeti sve mjere da se zaustavi i prekine aktualno nasilno postupanje;
- ukoliko je dijete povrijeđeno u mjeri koja zahtijeva liječničku intervenciju ili pregled odmah pozvati službu hitne liječničke pomoći ili na najbrži mogući način prepratiti ili osigurati prepratu djeteta liječniku, te sačekati liječnikovu preporuku o daljnjem postupanju i dolazak djetetovih roditelja ili zakonskih zastupnika;
- odmah po prijavljenom nasilju o tome obavijestiti roditelje djeteta ili zakonske zastupnike, te ih upoznati sa svim činjenicama i okolnostima i izvijestiti ih o aktivnostima koje će se poduzeti;

- po prijavi, odnosno dojavu nasilja odmah obaviti razgovor s djetetom koje je žrtva nasilja i to uvijek u nazočnosti nekog od stručnih djelatnika odgojno-obrazovne ustanove, a na način da se postupa posebno brižljivo, poštujući djetetovo dostojanstvo i pružajući mu potporu;
- roditeljima ili zakonskim zastupnicima djeteta koje je žrtva vršnjačkog nasilja dati obavijesti o mogućim oblicima savjetodavne i stručne pomoći djetetu;
- obaviti razgovor s drugom djecom ili odraslim osobama koje imaju spoznaju o učinjenom nasilju te utvrditi sve okolnosti vezane uz oblik, intenzitet, težinu i vremensko trajanje nasilja;
- ukoliko se radi o osobito teškom obliku, intenzitetu ili dužem vremenskom trajanju nasilja, koje može izazvati traumu i kod druge djece, koja su svjedočila nasilju, savjetovati se s nadležnom stručnom osobom ili službom poradi pomoći djeci, svjedocima nasilja;
- što žurnije obaviti razgovor s djetetom koje je počinilo nasilje uz nazočnost stručne osobe, ukazati djetetu na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja, te ga savjetovati i poticati na promjenu takvog ponašanja;
- pozvati roditelje ili zakonske zastupnike djeteta koje je počinilo nasilje, upoznati ih s događajem, savjetovati ih s ciljem promjene takvog ponašanja djeteta, te ih pozvati na uključivanje u savjetovanje ili stručnu pomoć i izvijestiti ih o obvezi odgojno-obrazovne ustanove da slučaj prijavi;
- o poduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama te svojim opažanjima sačiniti službene bilješke, kao i voditi odgovarajuće evidencije zaštićenih podataka koje će se dostaviti na zahtjev drugim nadležnim tijelima.

Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (2008.)

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_08_70_1418.html

Protokol naglašava da seksualno nasilje, uz obiteljsko, ulazi u dominantne oblike rodno uvjetovanog nasilja, to jest one vrste nasilja u kojima je u većini slučajeva počinitelj muškarac, a većina žrtava su žene.

Protokolom su odgojno-obrazovni djelatnici/ce obvezni skrbiti o ostvarivanju prava djeteta u slučajevima svih oblika nasilja, senzibilizirati se na pojavu seksualnog nasilja koje doživljavaju maloljetne osobe te poduzeti odgovarajuće mjere radi otkrivanja i prijavljivanja djela seksualnog nasilja relevantnim institucijama koje pružaju pomoć žrtvama seksualnog nasilja.

Postupanje odgojno-obrazovnih ustanova u slučaju seksualnog nasilja

- Odmah po primanju informacije iz koje proizlazi sumnja da je učenik/ca doživio seksualno uznemiravanje ili seksualno nasilje, dužnost je djelatnika odgojno-obrazovne ustanove obavijestiti ravnatelja/icu, koji je dužan prijaviti sumnju o postojanju kaznenoga djela najprije policiji i nadležnom centru za socijalnu skrb, te provesti razgovor s učenicom/com radi zaštite njegovih/njezinih prava. Ravnatelj/ica odgojno-obrazovne ustanove je odgovorna osoba za postupke po ovom Protokolu. Poželjno je da razgovor vodi stručni suradnik/ca u sigurnom okruženju, imajući na umu zaštitu prava osobe ili razgovor može voditi i drugi djelatnik/ca odgojno-obrazovne ustanove u kojeg dijete ima povjerenja. Ukoliko se radi o događaju koji se upravo dogodio, žrtvi je potrebno bez odgode pružiti odgovarajuću pomoć i zaštitu te o svemu odmah obavijestiti policiju i nadležni centar za socijalnu skrb.
- Osoba koja vodi razgovor s učenicom/com, dužna je o tome voditi zapisnik. Odgojno-obrazovna ustanova dužna je, na traženje suda, Državnog odvjetništva RH ili policije dostaviti svu dokumentaciju koja je značajna za odlučivanje o pokretanju kaznenog progona, odnosno kazneni progon.
- Obveza osobe koja vodi razgovor je upoznati dijete, učenika/cu s daljnjim postupanjem na njemu/njoj razumljiv način. Osoba koja vodi razgovor dužna je upoznati žrtvu i njezine roditelje o mogućnostima izvaninstitucionalne ili institucionalne pomoći i potpore.
- O samom događaju ravnatelj/ica odgojno-obrazovne ustanove dužan/a je žurno obavijestiti: roditelje/skrbnike djeteta; nadležni centar za socijalnu skrb; policiju ili Državno odvjetništvo RH, a ako postoje vidljive ozljede ili uznemirenost, poduzeti mjere radi pružanja hitne liječničke pomoći.

Osim toga, obavijestiti Ministarstvo znanosti i obrazovanja putem web obrasca najkasnije u roku do 7 dana; obavijestiti pravobraniteljicu za djecu, obavijestiti pravobraniteljicu za osobe s invaliditetom, obavijestiti nadležnog školskog liječnika.

- Ako je počinitelj/ica seksualnog nasilja djelatnik/ca odgojno--obrazovne ustanove, osoba koja ima o tome informaciju dužna je obavijestiti policiju i/ili Državno odvjetništvo. Ukoliko je počinitelj/ica seksualnog nasilja djelatnik/ca odgojno-obrazovne ustanove ili se seksualno nasilje dogodilo u prostoru škole , odgojno-obrazovna ustanova dužna je žurno izvijestiti Ministarstvo znanosti i obrazovanja bez obzira tko je počinitelj.
- U slučaju osobito teškog oblika ili intenziteta nasilnog postupanja koje je izazvalo ili može izazvati traumu kod djeteta žrtve ili drugih učenika/ca, odgojno-obrazovna ustanova će izvijestiti ministarstvo nadležno za odgoj i obrazovanje, a po potrebi i druga ministarstva i institucije te zatražiti odgovarajuću stručnu psihološku ili socijalno/pedagoško/psihološku pomoć za učenike/ce odgojno-obrazovne ustanove.

ELEKTRONIČKO SEKSUALNO I RODNO UVJETOVANO NASILJE U MLADENAČKIM VEZA

DODATAK 2 | 3

DODATAK 2

Važni kontakti

CENTAR ZA SIGURNIJI INTERNET

<http://cnzd.org/>

HOTLINE – PRIJAVA ILEGALNOG SADRŽAJA NA INTERNETU

<http://csi.hr/hotline/>

HELPLINE pomoć i podrška u slučaju nasilja na internetu

<http://csi.hr/helpline/>

RED BUTTON Ministarstvo unutarnjih poslova

<https://redbutton.gov.hr/online-prijava/7>

Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba

<https://www.poliklinika-djeca.hr/>

HRABRI TELEFON

<http://hrabritelefon.hr>

ŽENSKA SOBA – Centar za žrtve seksualnog nasilja

<http://zenskasoba.hr/hr/centar-za-zrtve-seksualnog-nasilja/>

Web stranica SIGURNO MJESTO

<http://www.sigurnomjesto.hr/>

Web stranica SEZAM

<http://www.sezamweb.net/>

Društvo za psihološku pomoć

<http://dpp.hr/>

MODUS-Centar za djecu, mlade i obitelji

<http://dpp.hr/modus/>

PLAVI TELEFON

<https://www.plavi-telefon.hr/>

Pravobraniteljica za djecu

<https://dijete.hr/>

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

<http://www.prs.hr/>

DODATAK 3

Međunarodni propisi¹

Konvencija o pravima djeteta (1989)

<http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/ujedinjeni-narodi/konvencija-o-pravima-djeteta/>

Konvencija pruža holistički okvir univerzalnih minimalnih standarda koje su odrasli dužni osigurati svakom djetetu kao neprijepornom subjektu prava. Iako se ova Konvencija posebno ne bavi elektroničkim nasiljem, relevantni su članci 19., 34. i 39. jer se odnose na zaštitu djece od svih oblika nasilja i zlostavljanja, uključujući seksualno zlostavljanje.

U Konvenciji UN-a o pravima djeteta navodi se da države članice moraju poduzeti „sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zloraba, zanemarivanja ili zanedbanosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok se o njemu brine roditelj(i), zakonski skrbnik(ci) ili neka druga odgovorna osoba kojoj je skrb djeteta povjerena“. Sve navedene mjere „moraju obuhvatiti djelotvorne postupke uvođenja socijalnih programa za pružanje potrebne pomoći djetetu i onima koji se o njemu brinu te za druge oblike prevencije i utvrđivanja, izvješćivanja, ukazivanja, istraživanja, postupanja i praćenja slučajeva zlostavljanja djeteta koji su opisani i, bude li potrebno, za uključivanje suda.“

Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloporabe (2007.) - Lanzarote Konvencija

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/full/2011_08_11_94.html

Cilj Lanzarote konvencije je sprječavanje i suzbijanje seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece, zaštita njihovih prava te promicanje nacionalne i međunarodne suradnje.

Konvencija uključuje:

- preventivne mjere poput zapošljavanja, osposobljavanja i podizanja svijesti osoba koje rade s djecom (članak 5), obrazovanje djece (članak 6), preventivne programe i mjere intervencije (članak 7), mjere za javnost (članak 8) i sudjelovanje djece, privatnog sektora, medija i civilnog društva (članak 9);
- mjere zaštite i pomoć žrtvama, uključujući prijavljivanje sumnje na seksualno iskorištavanje ili seksualno zlostavljanje (članak 12.), linije za pomoć (članak 13.), pomoć žrtvama (članak 14.);
- programe i mjere intervencije
- materijalno kazneno pravo, uključujući - seksualno zlostavljanje (članak 18.), - dječju prostituciju (članak 19.), - dječju pornografiju (članak 20.), - sudjelovanje djeteta u pornografskim nastupima (članak 21.), - moralno iskvarivanje djece (članak 22.), - vrbovanje djeteta u seksualne svrhe (članak 23);
- istraga, kazneni progon i procesno pravo, uključujući mjere za zaštitu i poštivanje prava, interesa i posebnih potreba djece tijekom istraga i kaznenih postupaka;
- međunarodna suradnja.

Konvencija uspostavlja mehanizam praćenja koji postoji od 2011. godine u obliku „Odbora Lanzarote“.

¹ Potpunu listu međunarodnih i europskih obavezujućih i neobavezujućih dokumenata vezanih uz ovo područje na engleskom jeziku možete pronaći na: Council of Europe Mapping Study on Cyberviolence (pages 50-53) <https://rm.coe.int/t-cy-2017-10-cbg-study-provisional/16808c4914>

Strategija Vijeća Europe za prava djeteta (2016. – 2021.)

<https://rm.coe.int/strategija-vijeca-europe-za-prava-djeteta-croatia/1680931c64>

Prema Strategiji: „Nasilje nad djecom kršenje je prava djeteta, ugrožava socijalni razvoj djece i utječe na njihovo uživanje drugih prava. Nasilje često ima pogubne kratkoročne i dugoročne posljedice po mentalno i psihičko zdravlje, koje ponekad traje u nekoliko generacija.“ Strategija kao jedno od pet prioriteta područja navodi upravo prava djece u digitalnom okruženju koje, uz promoviranje sudjelovanja djece te potrebu pružanja podrške djeci, naglašava i potrebu zaštite djece od potencijalnih rizika za njihovu sigurnost u digitalnom okruženju.

Naglašen je također spor i neujednačen napredak država-članica u zaštiti djece od nasilja pa je rizik za nasilje nad djecom i nadalje prisutan u svim sredinama, uključujući digitalno okruženje i mjesta gdje bi djeca trebala biti najsigurnija (u školama, u svim vrstama domova, kod kuće i na drugim mjestima). Nedovoljno ulaganje u prevenciju nasilja, neujednačene i loše provođenje nacionalnih politika, nedostatni podaci i istraživanja te nedovoljna pozornost koja se poklanja mehanizmima za savjetovanje, izvješćivanje, oporavak i reintegraciju djece, ključni su razlozi nedovoljne zaštite djece.

Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (2011.) - Istambulska konvencija

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2018_05_3_27.html

Istambulska konvencija ima cilj osigurati učinkovitu zaštitu žrtava od nasilja posebice žena koje su žrtve rodno uvjetovanog nasilja. Traži se promjena tradicionalnih rodni uloga zbog toga što su tradicionalne rodne uloge glavni generator neravnopravnog položaja žena u odnosu na muškarce i uzrok raširenosti rodno utemeljenog nasilja prema ženama kakvo je prisutno danas.

Članak 3 definira nasilje kao “kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije žena i označava sva djela rodno utemeljenog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu”.

Neki od relevantnih članaka su:

Članak 33.

PSIHIČKO NASILJE - Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernog teškog oštećivanja psihičkog integriteta neke osobe putem prisile ili prijetnji.

Članak 34.

UHOĐENJE - Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernoga ponavljanja prijetećeg ponašanja usmjerenog na drugu osobu, koje uzrokuje da se ona ili on boji za svoju sigurnost.

Članak 40.

SEKSUALNO UZNEMIRAVANJE - Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da svaki oblik neželjenoga verbalnog, neverbalnog ili tjelesnog ponašanja seksualne naravi s ciljem ili učinkom povrede dostojanstva neke osobe, osobito ako stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo ozračje, bude predmet kaznenih ili drugih pravnih sankcija. Niti jedan članak Konvencije ne spominje posebno elektroničko nasilje, ali Pojašnjavajuće izvješće u odnosu na čl. 34 navodi da se uhođenje odnosi na praćenje osobe u virtualnom svijetu, te da se uključivanje u neželjenu komunikaciju odnosi i na moderne komunikacijske alate i informacijsko – komunikacijsku tehnologiju.

Provedbu ove Konvencije prati GREVIO - skupina stručnih osoba za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Opća preporuka br. 35 o rodno utemeljenom nasilju nad ženama Odbora za uklanjanje diskriminacije žena, kojom se ažurira opća preporuka br. 19

<https://ravnopravnost.gov.hr/arhiva/biblioteka-ureda/opca-preporuka-br-35-o-rodno-utemeljenom-nasilju-nad-zenama/3090>

Članak 20. prepoznaje da se rodno utemeljeno nasilje nad ženama javlja se u svim prostorima i područjima ljudske interakcije, te da se javno i privatno redefinira pod utjecajem tehnološkog okruženja, za što primjer predstavljaju suvremeni oblici nasilja koji se javljaju na internetu ili u digitalnim okruženjima. Prevencija nasilja (čl. 30) treba adresirati "osnovne uzroke rodno utemeljenog nasilja nad ženama, uključujući patrijarhalne stavove i stereotipe, nejednakost u obitelji i zanemarivanje ili uskraćivanje građanskih, političkih, ekonomskih, društvenih i kulturnih prava žena, te na promicanje osnaživanja žena, njihova djelovanja i glasa".

Potrebno je "uključivanje sadržaja o rodnoj jednakosti u nastavne planove i programe na svim razinama obrazovanja, kako javnog tako i privatnog, od ranog djetinjstva nadalje, kao i u obrazovne programe čiji je pristup utemeljen na ljudskim pravima. Taj bi sadržaj trebao biti usmjeren na uklanjanje stereotipnih rodnih uloga i promicanje vrijednosti rodne jednakosti i nediskriminacije, uključujući i nenasilnu muževnost, te osigurati cjelovit spolni odgoj za djevojčice i dječake prikladan njihovoj dobi, utemeljen na dokazima i znanstveno točan".

Konvencija Vijeća Europe o kibernetičkom kriminalu (2001.), Budimpešta

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2002_07_9_119.html

Konvencija se, kroz niz odredbi materijalnog kaznenog prava, izravno bavi različitim vrstama elektroničkog nasilja kao što je Ometanje podataka (čl. 4), ometanje sustava (čl. 5), dječja pornografija (čl. 9). Proceduralne ovlasti i odredbe o međunarodnoj suradnji Konvencije pomoći će u istraživanju elektroničkog nasilja i osigurati elektroničke dokaze.

Nacionalni zakonodavni okvir

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17 i 126/19)

<http://www.propisi.hr/print.php?id=14790>

Ovim Zakonom propisuju se prava žrtava nasilja u obitelji, krug osoba na koje se Zakon odnosi, određuju se oblici nasilja u obitelji, prekršajne sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji, prikupljanje podataka o primjeni Zakona, osnivanje Povjerenstva za praćenje i unapređenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršavanja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji te prekršajne odredbe. Međutim, određene kategorije, poput intimnih partnera koji nisu u formalnoj vezi ili ne žive zajedno ili koji nemaju zajedničku djecu, nisu obuhvaćene posebnim odredbama o zaštiti od nasilja u obitelji, već samo općim odredbama koje sankcioniraju nasilničko ponašanje.

Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19)

<https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

U Zakonu ne postoje posebne odredbe u vezi selektroničkim nasiljem, ali postoje određena kaznena djela koja predstavljaju ovu vrstu nasilja (npr. kršenje privatnosti, prijetnje, neovlaštena uporaba osobnih podataka, iznuda, kazneno djelo, neovlašteno fotografiranje, seksualno uznemiravanje, dječja pornografija, itd.).

Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19)

<http://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku>

Zakon o ravnopravnosti spolova (NN 82/08, 69/17)

<https://www.zakon.hr/z/388/Zakon-o-ravnopravnosti-spolova>

Zakon propisuje da sadržaji vezani za pitanja ravnopravnosti spolova predstavljaju integralni dio predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja te visokoškolskog obrazovanja, kao i cjeloživotnog obrazovanja i usavršavanja, te uključuju pripremu oba spola za aktivno i ravnopravno sudjelovanje na svim područjima života.

Spolno uznemiravanje predstavlja diskriminaciju i definira se kao je svako neželjeno verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje spolne naravi, koje ima za cilj ili predstavlja povredu osobnog dostojanstva, a posebice ako stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Poslove neovisnog tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova obavlja pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova.

Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19)

<https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>

Propisi su usmjereni na zaštitu djece od ostalih članova obitelji i obvezuje roditelje na poduzimanje radnji za zaštitu djece od nasilnih članova obitelji, ali također uključuje odredbe o osobnim pravima i odgovornostima supružnika što podrazumijeva međusobnu potporu, uzajamno poštovanje i ravnopravnost .

Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (NN 92/14)

Zakon propisuje načela na kojima se zasniva životno partnerstvo, te zabranjuje svaki oblik nasilja u zajednici obiteljskog života kao i svaki oblik diskriminacije, izravne i neizravne, temeljem sklopljenog životnog partnerstva, seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20)

<https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>

Propisano je da su svi djelatnici školskih ustanova obavezni poduzeti sve mjere zaštite prava učenika i odmah izvijestiti ravnatelja školske ustanove o svakom kršenju tih prava, a ravnatelj je to dužan javiti tijelu socijalne skrbi ili drugom nadležnom tijelu. U kršenje prava učenika ubrojani su i svi oblici nasilja, zloporabe, zanemarivanja, zlostavljanja i izrabljivanja učenika. Ta je odredba detaljnije regulirana Pravilnikom o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima (NN 132/13). Također, propisano je da u slučaju nasilja među učenicima, zaštitu prava učenika moraju osigurati odgojno-obrazovni radnici i ravnatelj postupajući u skladu s Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima.. Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi uređene su i pedagoške mjere koje se mogu izreći zbog nasilničkog ponašanja u osnovnoj i srednjoj školi (članak 84.).

U Pravilniku o kriterijima za izricanje pedagoških mjera (NN 94/15, 3/17) klasificirana su neprihvatljiva ponašanja sukladno njihovoj težini pa se tako, primjerice, prikrivanje nasilnih oblika ponašanja smatra težim neprihvatljivim ponašanjem, izazivanje i poticanje nasilnog ponašanja (npr. prenošenje netočnih informacija koje su povod nasilnom ponašanju, skandiranje prije nasilnog ponašanja ili tijekom njega, snimanje događaja koji uključuje nasilno ponašanje i slična ponašanja) i nasilno ponašanje koje nije rezultiralo težim posljedicama smatra teškim neprihvatljivim ponašanjem, a nasilno ponašanje koje je rezultiralo teškim emocionalnim ili fizičkim posljedicama za drugu osobu ubraja se u osobito teška neprihvatljiva ponašanja.

Zakon o socijalnoj skrbi

(NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20)

<https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi>

Propisano je da je dijete žrtva obiteljsko, vršnjačkog ili drugog nasilja korisnik socijalne skrbi (članak 21.) te da centar za socijalnu skrb koordinira i provodi aktivnosti u području sprečavanja vršnjačkog nasilja (članak 128.), a da centar za socijalnu skrb, koji se nalazi u sjedištu jedinice područne (regionalne) samouprave, obavlja i stručne poslove koji se odnose na razvoj socijalizacijskih vještina djece i mladih, razvoj komunikacije i tolerancije u mladenačkim i odnosima (članak 129.).

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji (2017. - 2022. godine)

<http://skr.rs/6Xp>

Strategija se između ostalog bavi –pitanjem prevencije nasilja u obitelji, a ciljevi su: razvijati programe prevencije nasilja u obitelji i osigurati njihovo dosljedno provođenje; provoditi sustavno praćenje raširenosti nasilja u obitelji, detektiranjem individualnih slučajeva radi pravovremenog djelovanja i sprječavanja pojave novih oblika nasilja u obitelji osigurati financijsku potporu organizacijama civilnog društva koje rade na prevenciji i suzbijanju različitih oblika nasilja u obitelji.

Nacionalna strategija za prava djece u RH za razdoblje od 2014. do 2020. godine

<http://skr.rs/6Xh>

Strategija fokus stavlja na unaprijeđenje i osiguravanje usluga prilagođenih djeci u obrazovanju, pravosuđu, zdravstvu, socijalnoj skrbi, sportu i kulturi, na eliminaciju svih oblika nasilja nad djecom te osiguranje prava djece u ranjivim situacijama, kao i aktivno sudjelovanje djece.

Nadovezujući se na Strategiju Vijeća Europe za prava djeteta, nacionalni pristup eliminaciji nasilja nad djecom obuhvaća pet područja: tjelesno kažnjavanje, tjelesno i psihičko zlostavljanje i svjedočenje obiteljskom nasilju; seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje djece; nasilje u školama - vršnjačko nasilje i nasilje od strane djelatnika i suradnika škole; nasilje izvan obitelji i škole, u medijskom prostoru, elektroničko nasilje te trgovanje djecom. U dokumentu se ističe da je, iako većina škola ima razvijene programe prevencije i protokole o reagiranju u slučajevima nasilja, potrebno drukčije definirati indikatore postignuća odredbi zakona i propisa u smislu smanjenja broja slučajeva nasilja u školi (među vršnjacima, učenika prema učiteljima i učitelja prema učenicima).

U ovoj strategiji naglašeno je da je potrebno promijeniti terminologiju i ne etiketirati djecu kao počinitelje i žrtve nasilja, već govoriti o njihovom ponašanju – djeca koja trpe nasilje i djeca koja se nasilno ponašaju te da je u indiciranoj prevenciji nužno pojačano raditi s objema skupinama djece.

Nacionalna strategija za ravnopravnost spolova (u izradi)

Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama

<http://skr.rs/6EI>

U ovom akcijskom planu istaknuto je ukupno šest ciljeva, uključujući djelomičnu promjenu zakonodavnog okvira, sustavno prikupljanje podataka i poboljšanje kvalitete programa prevencije nasilja koji se provode u školama. Navodi se da bi preventivni programi trebali uključivati prevenciju rodno uvjetovanog nasilja, homofobnog i transfobnog nasilja te da je neophodno osigurati da škole provode programe usmjerene na prevenciju nasilja u mladenačkim vezama. Osim toga, preporuka je osigurati edukaciju nastavnika/ca o rodno uvjetovanom nasilju te homofobnom i transfobnom nasilju.

Institucionalni okvir

Ministarstvo znanosti i obrazovanja

<https://mzo.gov.hr/o-ministarstvu/nadleznost-ministarstva-znanosti-i-obrazovanja-4111/4111>

Škole/Obrazovne ustanove

<https://mzo.gov.hr/ustanove/103>

Obveza svih djelatnika/ca odgojno obrazovne institucije je da odmah obavijeste ravnatelja/icu o bilo kakvim kršenjima zakona, posebno fizičkog, psihološkog ili seksualnog zlostavljanja, zanemarivanja, maltretiranja ili iskorištavanja učenika/ca, koji je tada dužan obavijestiti centar za socijalnu skrb.

Svaka škola, centar socijalne skrbi na području škole i policijske postaje dužni su imenovati predstavnike/ce i uspostaviti tim koji bi u slučajevima nasilja promptno reagirao i djelovao u cilju zaštite djece prema Protokolu o postupanju u slučajevima nasilja među djecom i mladima. Neke su škole usvojile vlastite protokole o postupanju u kriznim situacijama koje uključuju postupak u slučajevima nasilja. Nastavnici/e trebaju voditi službenu evidenciju o svojim zapažanjima i svim aktivnostima i poduzetim mjerama za zaštitu prava učenika/ca, koju će u pisanom obliku iznijeti ravnatelju/ici, kao i drugim nadležnim tijelima. Stručni suradnik/ca ili drugi nastavnici/e odgovorni za prijavu nasilja dužni su, u slučaju vršnjačkog nasilja ili ako postoji sumnja na obiteljsko nasilje, ispuniti obrazac prijave nasilja i poslati nadležnom ministarstvu što je prije moguće, a najkasnije sedam dana nakon incidenta.

Prijava zlostavljanja može se podnijeti nadležnom centru za socijalnu skrb, odjelu za maloljetničku delinkvenciju u lokalnoj policijskoj upravi ili izravno općinskom ili županijskom državnom odvjetništvu. Nije važno kojem je tijelu podneseno izvješće, jer su sve te institucije međusobno povezane i razmjenjuju informacije. Potrebno je prijaviti sumnju na zlostavljanje, a ostalim službama treba ostaviti provođenje radnji za koje su odgovorni te prikupljanje potrebnih činjenica i dokaza. Konačnu odluku hoće li progon nastaviti donosi Državno odvjetništvo, a odluku je li počinjeno zlostavljanje donosi sud.

Centri za socijalnu skrb

<https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/socijalna-politika-11977/11977>

U slučaju prijavljenog nasilja, centar za socijalnu skrb dužan je istražiti slučaj i pribaviti podatke o svim okolnostima, posebno obliku, intenzitetu, težini i trajanju nasilja, kao i sve podatke o obitelji i druge okolnosti djeteta koje je počinitelj nasilja; zatim kontaktirati roditelje kako bi stekli dublji uvid u obitelj i druge okolnosti. Ako je potrebno, izreći mjere zaštite ili obvezati roditelje da dijete uključe u odgovarajuće oblike psihosocijalne pomoći, te ih nadgledati u izvršavanju zadanih obveza; Djelatnici centra nastavljaju pratiti djetetovo ponašanje u odgojno-obrazovnoj ustanovi ili u drugom okruženju u kojem boravi, te pratiti je li dijete još uvijek nasilno i voditi evidenciju o slučaju te obavještavati ostale nadležne službe.

Policija

<https://mup.gov.hr/>

Policijske radnje uključuju utvrđivanje činjenica i okolnosti prijave kaznenog djela i poduzimanje svih potrebnih radnji kako bi se pomoglo žrtvi te kako bi se spriječilo daljnje nasilje; provođenje kriminalističkih istraga maloljetnih počinitelja nasilja u nazočnosti roditelja ili zakonskog staratelja; zatim, ovisno o okolnostima slučaja, podnošenje kaznene prijave državnom odvjetniku/ci za mlade i podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka predlažući odgovarajuće zaštitne mjere; te vođenje evidencije o slučaju i obavještavanje drugih nadležnih službi.

Zdravstvene ustanove

<https://zdravlje.gov.hr/kontakti/kontakti-zdravstvenih-ustanova/1478>

Bolnice su dužne policiji prijaviti nasilje prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, obaviti temeljit pregled kako bi se utvrdila vrsta pretrpljenih ozljeda i provesti cjelovit liječnički pregled. Na zahtjev Državnog odvjetništva ili policije, medicinske su ustanove dužne dostaviti svu dokumentaciju koja je bitna za razjašnjenje slučaja i izvođenje dokaza povezanih s kaznenim djelom.

Državno odvjetništvo

<http://www.dorh.hr/Default.aspx>

Izveštaj koji je dostavljen centru za socijalnu skrb ili policiji mora se proslijediti mjerodavnom Državnom odvjetništvu, tijelu nadležnom za gonjenje počinitelja kaznenih djela, kako bi moglo, u slučaju da postoji "osnovana sumnja", može tražiti pokretanje istražnog postupka protiv zlostavljača, a za pojedina kaznena djela u vezi zlostavljanja djece ukoliko činjenice daju za to dovoljno osnova može se neposredno podignuti optužni prijedlog koji se dostavlja sudu.

Ukoliko po ocjeni državnog odvjetnika/ce nema dovoljno činjenice i okolnosti koje opravdavaju postojanje "osnovane sumnje" za pokretanje kaznenog postupka, on / ona u fazi postupka kaznenu prijavu može odbaciti iz razloga određenih zakonom (primjerice – nema dovoljno dokaza, prijavljeno djelo nema obilježja kaznenog djela ili ne postoje određene procesne pretpostavke za kazneni pogon, primjerice radi zastare).

Sudovi

<https://pravosudje.gov.hr/pravosudni-sustav-11207/11207>

Ako se optužni prijedlog, ili u određenim slučajevima optužnica, protiv zlostavljača podigne, tada se o kaznenoj odgovornosti počinitelja odlučuje na glavnoj raspravi pred sudom koji o tome konačno odlučuje. U kaznenom postupku je za očekivati da će stručnjak/inja koji je prijavio zlostavljanje biti pozvan na sud kao svjedok i tada je dužnost stručnjaka da se pozivu i odazove i da istinito svjedoči o svemu što mu je poznato o događaju. (Izvor: <http://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/25-pitanja-i-odgovora/>). Sudovi će osigurati zaštitu žrtve po dolasku na sud i unutar sudskih prostorija, a žrtvi će omogućiti da svjedoči odvojeno od počinitelja, kao i fizičku zaštitu žrtve u suradnji s policijom.

Sudovi za mladež nadležni su za kaznene predmete koji uključuju mlade počinitelje kaznenih djela (maloljetnike i mlade punoljetnike). U općinskim sudovima u sjedištu županijskog suda i u županijskim sudovima ustrojeni su odjeli za mladež koji se sastoje od vijeća za mladež i sudaca za mladež, a u Visokom kaznenom sudu ustrojeno je vijeće za mladež. Prema Zakonu o sudovima za mladež svrha odgojnih mjera je da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječe na njegov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činenja kaznenih djela, dok se maloljetničkim zatvorom želi utjecati i na ostale da ne čine kaznena djela.